

פרשת שמות

(ע"פ הרב נפתלי רייך)

משה לא גדל בתוך העם היהודי, למרות שהוא אהב אותם עד מאוד. כשישמו במצרים את חוק המתת הילודים, נסיכה מצרית גילתה את הילוד משה צף בין סופי היאור, וגידלה אותו כאילו הוא בנה.

למרות שהוא היה מוקף בעושר ומותרות, המחשבה על עמו משועבד ועשוק לא נתנה לו מנוחה. בסופו של דבר, כשהוא נהיה מבוגר מספיק, הוא יצא מהארמון לראות ממקור ראשון את סבל עמו, ולמצוא דרך לעזור ולהקל על מצבם. כשהוא התקדם בתצפיתו, הוא נתקל בנוגש מצרי סדיסטי, המכה באכזריות עובד יהודי. כשהוא מוצף ברחמנות, היכה משה למוות את הנוגש המצרי, וקבר את גופו בחול, בלי לדעת ששני יהודים, דתן ואבירם, היו עדים למתרחש.

למחרת, משה ראה את דתן ואבירם נאבקים זה עם זה. "וַיֹּאמֶר [משה] לְרָשָׁע לָמָּה תִּכֶּה רֵעֶךָ?" הם פנו למשה בבוז, "מה אתה מציע? הֲלֹקְרִגְנִי אֶתָּה אֵמַר פֶּאֶשֶׁר הָרִגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי?"

משה הזדעזע. "אֵכֶן נֹדַע הַדָּבָר", הוא צעק. מן פשט הפסוק, אנו מבינים שמשה הזדעזע כשהוא גילה שהריגתו של המצרי כבר אינה סוד. אבל המדרש קורא משמעות עמוקה יותר במילים האלה. אכן, אמר משה, זאת הסיבה שעם ישראל ממשיך לסבול בגלות. אם הם מסוגלים לריב ולהלשין זה על זה, הם אינם זכאים להיגאל. אבל הבה נחשוב לרגע. מה היה הגרוע במעשיהם הרעים? בני ישראל נהיו מזוהמים ביסודיות על ידי החברה המצרית. בקושי היה ניתן להבחין בין התנהגותם לזאת של המצרים. אורח חייהם התאפיין בעבודה זרה ושחיתות. בכל זאת, למרות כל החטאים הנוראים, משה לא מצא הסבר לסבלם של היהודים. אבל עכשיו, כשהוא ראה שני יהודים נאבקים, הוא סוף סוף הבין את סיבת הגלות היהודית. מה פשר הדבר?

בנוסף, חכמינו ז"ל אומרים, שבית המקדש השני נחרב בגלל שנאת חנם בין היהודים. איך עלינו להבין את הדבר? הרבה חטאים אחרים גורמים לעונשים חמורים בהרבה מאותם של שנאת חנם. אם כן, מדוע החטא המיוחד הזה הביא את חורבן הבית והרחקת השכינה מתוך עם ישראל לאלפי שנים?

המפרשים מציינים, שהתגלות השכינה בעולם הזה מהווה באמת פרדוקס. איך מסוגלת התופעה האולטימטיבית של הרוחניות לשכון בעולם הגשמי? הם מסבירים, שהדבר ניתן אך ורק על ידי יצירת נווה רוחני שישמש בעולם הפיזי, נווה המורכב, לא מרכיבים גשמיים כגון לבנים וטיט, לכלך ודשא, אלא מקהילת אנשים שמהותם הרוחנית מהווה עבורם חשיבות עליונה בחייהם. ביחד, האנשים האלה מייצרים אי של רוחניות נשגבה, שהשכינה נוחתת עליה.

איך נוכל למדוד אם קהילה היא רוחנית אמיתית? הדבר אפשרי בהתבוננות על יחסה עם הזולת. אנשים חומרניים רואים אחרים כיריבים, ותמיד מגינים בקנאות על מעמדם ורשותם הם. אנשים רוחניים, בהרמוניה עם הנצח, נמצאים מעל הדאגות הקטנוניות האלה; אין למריבה ולאנוכיות מקום בעולמם. לכן, היחסים הבין אישיים הם הברומטר המודיע לנו אם הקהילה זכאית להשכנת השכינה בתוכה. אם גורם המריבה נמוך, אז רמת הרוחניות גבוהה, והקב"ה בא ביניהם. אולם, במצרים ובסוף תקופת הבית השני, גורם המריבה היה גבוה, והשכינה עזבה את העם היהודי.

שני נערים רבו בבית הספר, כשהם צועקים והולמים זה בזה, עד שאחד המורים הפריד ביניהם.

כשהרוחות נרגעו, המורה קרא לנערים בפני כל הכיתה.

"האם אתם מבינים איזה דבר נורא עשיתם?" הוא שאל.

"אבל הוא התחיל אתי!" אמר אחד הנערים.

"תקמוץ אגרופים!" אמר המורה לנער.

הנער היענה, והמורה אחז את שני האגרופים בידי וחיבט אותם זה בזה.

"אוווי!" צעק הנער. "זה כואב!"

"בדיוק," אמר המורה, "כשחברך סובל מכאבים, זה צריך לכאוב גם לך. כשאתה מכה אותו, זה כאילו היכית את עצמך!"

בחיינו אנו, כשאנו שואפים להגביה את רמת רוחניותנו בלימוד התורה ובחינו על פי כל כלליה ורעיונותיה, איך ניתן לקבוע אם אנו באמת מתחברים עם הקב"ה? זאת ניתן לעשות על ידי מדידת גורם המריבה בחיינו היומיומית. אם אנו חיים בהרמוניה עם אנשים אחרים, ומעריכים את הטוב הטבוע בכולם, אם חיינו הם בעיקרון חופשיים ממריבות ומחלוקות, אז הישגנו בהחלט רמה גבוהה של רוחניות, וחישלנו קשר נצחי עם אבינו שבשמים...